

dinca, trikrát sa zvliekajú. Vši sa šíria pri fyzickom kontakte s nakazeným človekom, prípadne pri kontakte so šatstvom a vecami infikovaného jedinca. Na likvidáciu blch a vší sa využívajú prípravky s protiparazitárnym účinkom, pri prevencii ich výskytu je veľmi dôležitá hygiena a dôkladná asanácia prostredia a vecí, ktoré boli v kontakte s infikovaným jedincom (šaty, posteľná bielizeň, hrebeň atď.).

Daniela Antolová

Voš hlavová

Voš šatová

OPERENEC OKOLO NÁS

Ďateľ veľký

Ďateľ veľký, latinsky nazývaný *Dendrocopos major*, patrí do radu d'atľotvaré, resp. d'atľovce (*Piciformes*), a v rámci neho do rovnomennej čeľade d'atľovité (*Picidae*).

Jeho telo dosahuje veľkosť 20 – 24 cm, rozpätie krídel 34 – 39 cm, čo je porovnateľné s veľkosťou drozda čierneho. K nápadným vonkajším znakom patrí typická veľká hlava s tenkým silným krkom a rovným zobákom. Zobák má tvar predĺženého kužeľa a je zakončený ostrou, dlátovitou,

vertikálne postavenou hranou – môže tak slúžiť ako dláto i ako kladivo. Operenie je bohaté a tvrdé. Mimoriadne tuhý je chvost, ktorý slúži ako tvrdá podpera pri šplhavom pohybe po kmeňoch stromoch. Tento pohyb mu umožňujú krátke nohy s dlhými prstami a veľkými polmesačikovými pazúrami. Dva z nich sú obrátené dopredu, dva dozadu.

Dobrou poznávacou črtou tohto operenca, ktorá ho odlišuje od iných druhov d'atľov, je jeho farba. V zafarbení jeho peria sa kombinuje biela, čierna a červená. Červený je spodok brucha, podchvostová oblasť a u samcov i zátylie na hlave.

Ďateľ veľký počas šplhavého pohybu po kmeni stromu

Hlavu dokáže otočiť o 180 stupňov

Charakteristickým znakom je i priečny čierny pásik, ktorý oddeľuje biele líce od bielych bokov krku.

Pohyb vo vzduchu, ktorý je najskôr vírivý a potom kĺzavý po zvlnenej trajektórii, kladie na organizmus vysoké nároky. Preto má tento operenec pomerne veľké srdce a relatívne vysokú stálu telesnú teplotu, ktorá sa pohybuje medzi 42,1 až 43,2 stupňov Celzia.

Detail pazúrov a zobáka

Žije v Európe, miernom pásme Ázie a severnej Afrike. Jeho životným prostredím sú lesy všetkých typov, obýva však i parky a záhrady a polia so stromami. Patrí k stálym druhom operencov, na Slovensku sa vyskytuje celoročne.

Často sa stáva, že jeho prítomnosť človek skôr zistí sluchom ako zrakom. Jeho ťukanie do kôry stromov je zapríčinené viacerými dôvodmi – ťuká pri zbere potravy, pri vytváraní hniezdnej dutiny i v období rozmnožovania. Bubnovaním samec oznamuje konkurencii z vlastného druhu, že územie je už obsadené a hľadá partnerku do páru. Volá tvrdo „kik“ alebo opakovane „krrrk – krrrk – krrrk“, bubnuje rýchlejšie a kratšie ako d'ateľ čierny.

Hniezdi v dutinách stromov – na vyďobávaní dutiny s okrúhlym otvorom a vystielaní kúskami dreva sa podieľajú obaja partneri. Trvá im to dva týždne. Samica znáša raz do roka v období od apríla do augusta 5 – 6 vajec bielej farby. V sedení na nich počas 12 – 13 dní sa partneri striedajú, pričom samec sedí i v noci. Mláďatá sa liahnu veľmi slabé, holé. Po vyliahnutí ich rodičia krmia tri týždne.

Živí sa veľmi rozmanitou potravou. V lete uprednostňuje larvy hmyzu, ktoré si hľadá pod kôrou stromov a v jej trhlínach. Vyberá však i vajcia a mláďatá z hniezdných dutín spevavcov. Na jeseň a v zime konzumuje i plody a semená ihličnatých drevín, orechy a bukvice. Dokáže priškripiť šišky ihličnanov do úzkej vidlice vetiev, aby si ich upevnil, potom ich rozbiť a vybrať si z nich semená. Rád tiež olizuje živicu stromov. Pri získavaní tejto rozmanitej potravy mu výborne slúži dlhý, veľmi pohyblivý a ďaleko vyplaziteľný červovitý jazyk, ktorý je na povrchu lepkavý a ukončený spätnými háčikmi. Dokáže ho strčiť do malých stromových chodbičiek a vytáhnovať odtiaľ rôzne chrobáky a húsenice.

Ďateľ veľký pri získavaní potravy spod kôry stromu

Ďateľ veľký patrí medzi užitočné druhy vtákov. Zaraduje sa k chráneným druhom národného významu, pričom spoločenská hodnota jedného jedinca predstavuje 165,97 €.

Pinka severská

V zimnom období môžeme niekedy na Slovensku pozorovať zaujímavú skupinu operencov. Tieto vtáky hniezdiace v severných oblastiach Eurázie k nám prilietajú vo väčšom počte v rokoch, keď v krajinách s vyššou severnou zemepisnou šírkou nemôžu nájsť dostatok potravy pre kruté zimné počasie. U nás sa živia najmä dužinatými plodmi drevín a semenami. K takýmto druhom patrí chochláč severský, severské populácie hýľa lesného a pinka severská. Pinka severská (*Fringilla montifringilla*), ľudovo nazývaná ikavec, bude hlavnou hrdinkou nasledujúcich riadkov.

Dorastá do veľkosti 14 – 15 cm, pričom rozpätie krídel dosahuje 25 – 26 cm. Od blízkej príbuznej pinky lesnej sa odlišuje najmä trojicou znakov: bielym trtáčom (kostrčou), dvojitém oranžovým pásom na krídlach a čiernym chvostom.

Pinka severská (*Fringilla montifringilla*)

Hniezdi v svetlých ihličnatých a brezových lesoch Škandinávie a severovýchodnej Európy od mája do augusta. Raz do roka znáša 5 – 7 červenkastých až modrastých vajec s tmavými škvrkami.

V zime sa túla po celej Európe, jej rozšírenie závisí najmä od dostupnosti hlavnej potravy – bukvic. V niektorých rokoch môže na Slovensku úplne chýbať, inokedy k nám priliehta v húfch obsahujúcich obrovský počet jedincov. Spoločne nocujú na stromoch. Ich večerné zlietavanie trvajúce desiatky minút predstavuje (nielen) pre milovníkov prírody zaujímavé divadlo.

Dôkazom jej zaradenia do radu vrbcotvaré, čiže spevavce, je celý rad zvukov, ktoré vydáva – kovové „tsuí“, tvrdé „tšak“, ale i monotónny spev „tsví“, „dzii“ prerušovaný slabým „čips“.

Patrí k chráneným druhom národného významu, spoločenská hodnota jedného jedinca predstavuje 66,38 €.

Danica Božová
Foto: Vladimír Boža